

TAOTLUS ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISEKS TEADUSUURINGUS

Juhindudes isikuandmete kaitse seaduse (IKS) paragrahvis 6 sätestatust palun kooskõlastada

Uuringu pealkiri	Laste ööpäevaringsete teenuste metoodikate uuring Sotsiaalkindlustusametile
------------------	--

Kas poliitika kujundamise uuring (IKS § 6 lg 5) või	Jah
uuring hõlmab eriliigilisi isikuandmeid ja puudub valdkondlik eetikakomitee (IKS § 6 lg 4)	
<i>Palume eelmise kahe lahtri puhul valida üks vastavalt õiguslikule alusele, v.a olukorras, kui poliitika kujundamise uuringu puhul puudub valdkondlik eetikakomitee. Kui poliitika kujundamise uuringus töödeldakse eriliiki isikuandmeid, siis täita ka eetikakomitee otsuse lahter.</i>	
Kas isikuandmete töötleja on määranud andmekaitse spetsialisti (sh tema nimi ja kontaktandmed)?	Jah, - Kaira Berenstrauch, kaira.berenstrauch@sotsiaalkindlustusamet.ee 53366957 (vastutav töötleja) - Terje Mäesalu, terje.maesalu@ut.ee, 737 5119 (volitatud töötleja)
Kas on olemas eetikakomitee otsus ¹ ? <i>Kooskõlastuse olemasolul lisada see taotlusele.</i>	Ei ²
Kas osa uuringust toimub andmesubjekti nõusoleku alusel? <i>Kui jah, siis palume taotlusele lisada nõusoleku vorm või selle kavand ning küsimustik või selle kavand.</i>	Jah

1. Vastutava töötleja üldandmed³	
1.1. Vastutava töötleja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post, telefon</i>	Sotsiaalkindlustusamet, 70001975, Paldiski mnt 80, 15092, Tallinn Kontaktisik: Taimi Nilson taimi.nilson@sotsiaalkindlustusamet.ee , +372 5191 6630

¹ IKS § 6 lg 4 - kui uuringus töödeldakse eriliiki isikuandmeid, on vajalik ka eetikakomitee kooskõlastus.

² Andmekaitse Inspeksiooniga sai enne taotluse esitamist telefonitsi konsulteeritud, et kui uuringu läbiviijad ei tunne, et tegemist oleks teaduseetika mõistes piiri peal oleva uuringuga, siis pole vaja taotleda Eetikakomitee kooskõlastust. 1. oktoobril 2025. aastal jõustunud isikuandmete kaitse seaduse muudatus sätestas, et poliitika kujundamise eesmärgil läbiviidavate uuringute puhul, milles töödeldakse eriliiki isikuandmeid, puudub topelt kooskõlastamise nõue.

³ Vastutav töötleja on uuringu läbiviija (tellija). Juhul, kui vastutav töötleja kasutab uuringu läbiviimisel teisi isikuid ja asutusi, siis on need teised isikud ja asutused volitatud töötlejad.

1.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	
--	--

2. Volitatud töötaja üldandmed⁴	
2.1. Volitatud töötaja nimi, registrikood, aadress ja kontaktandmed (sh kontaktisik) <i>Aadress analoogne registrikandega, kontaktisiku e-post ja telefoninumber</i>	Tartu Ülikool, 74001073, Ülikooli 18, 50090 Tartu Kontaktisik: Doris Pavlov, doris.pavlov@ut.ee, +372 501 0278
2.2. Isikuandmete töötlemiskoha aadress (kui erineb registriandmetest) <i>maja, tänav, asula/linn, maakond, postiindeks</i>	Lossi 36-303, 51003, Tartu, +372 7376141

3. Mis on teadusuuringu läbiviimise õiguslik alus? <i>Nimetage õigusakt, mis annab Teile õiguse teadusuuringut läbi viia. Ei piisa viitest IKS § 6-le. Poliitikakujundamise eesmärgil läbiviidava uuringu puhul tuua välja volitusnorm, millest nähtub, et asutus on selle valdkonna eest vastutav. Akadeemilise uuringu korral võib see olla näiteks Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus või teadus- või arendusprojekti avamise otsus, leping vms.</i>	Uuring viiakse läbi Sotsiaalkindlustusameti tellimusel Tartu Ülikooliga sõlmitud töövõtulepingu ning selle lisaks oleva andmetöötluslepingu alusel. Lepingu kohaselt on Sotsiaalkindlustusamet vastutav töötaja ja Tartu ülikool volitatud töötaja uuringu läbiviimiseks vajalike isikuandmete töötlemisel. Uuringu läbiviimise õiguslik alus tuleneb IKS § 6 lõikest 5 koostoimes Sotsiaalkindlustusameti valdkondlikku pädevust sätestavate õigusnormidega. IKS § 6 lõike 5 kohaselt loetakse teadusuuringuks ka täidesaatva riigivõimu analüüsid ja uuringud, mis tehakse poliitika kujundamise eesmärgil. Sotsiaalkindlustusamet on Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus (VVS § 67 lõige 2 punkt 2, Sotsiaalkindlustusameti põhimäärus § 1), kes täidab õigusaktidest tulenevaid ülesandeid oma tegevusvaldkonnas. Ameti tegevusvaldkonda kuuluvad muu hulgas laste heaolu valdkonna ülesanded, riikliku lastekaistepoliitika rakendamine (põhimääruse § 6 punkt 10 ja 14, LasteKS § 15 lõige 1) ning kinnise lasteasutuse teenuse korraldamine ja rahastamine (põhimääruse § 6 punkt 6, SHS § 130⁵). Uuring puudutab otseselt Sotsiaalkindlustusameti tegevusvaldkonda, kuna käsitleb kinnise lasteasutuse teenusel ja asutusepõhisel asendushooldusteenusel kasutatavaid meetodikaid, sekkumisi ja programme ning nende arendamise vajadust.
---	---

⁴ Volitatud töötajate loetelu peab olema ammendav ehk kõik volitatud töötajad peavad olema nimetatud. Kui taotluse esitaja on volitatud töötaja, peab taotlusele olema lisatud dokument, kust nähtub, et vastutav töötaja on volitatud töötajale andnud volituse inspeksioonile taotluse esitamiseks.

	Seetõttu on uuring vajalik Sotsiaalkindlustusameti ülesannete täitmiseks, teenuste arendamiseks ja poliitika kujundamise ettevalmistamiseks. Tartu Ülikooli õigus uuringut läbi viia tuleneb töövõtulepingust, mille alusel Tartu Ülikool töötleb uuringu läbiviimiseks vajalikke andmeid Sotsiaalkindlustusameti juhiste kohaselt ning ulatuses, mis on vajalik uuringu ettevalmistamiseks, andmete kogumiseks, analüüsi tegemiseks ja uuringu tulemuste koondamiseks. Uuringu läbiviimisel järgitakse ka IKÜM artikkel 89 lõikes 1 sätestatud asjakohaseid kaitsemeetmeid, sealhulgas andmete minimaalsuse põhimõtet, juurdepääsu piiramist, konfidentsiaalsuse tagamist, säilitamistähtaegade piiramist ning tulemuste esitamist üksnes üldistatud kujul.
--	---

4. Mis on isikuandmete töötlemise eesmärk?

Kirjeldage uuringu eesmärke ja püstitatud hüpoteese, mille saavutamiseks on vajalik isikuandmete töötlemine. Palume siin punktis selgitada kogu uuringut, mitte ainult taotluse esemeks olevat osa (näitaks ka nõusoleku alusel toimuvat uuringu osa). Kui osa uuringust toimub nõusoleku alusel, siis palume taotlusele lisada nõusoleku vorm või selle kavand ning küsimustik või selle kavand.

Tegemist on esmakordse seda teemat käsitleva uuringuga. Otseselt samasisulisi uuringuid eelnevalt Eestis läbi viidud ei ole. Osaliselt haakuvate teemadega uuringuid on läbi viidud mõned, näiteks

- Uudelt, L., Kalda, L., Toomla, A., Tarto, L., Žarkovski, B., Strömpl, J. (2025). Kinnise lasteasutuse teenuse jätkutoe rakendamise uuring, Haap Consulting
- Hele-Riin Rebase, magistriskraad, 2023, (juh) Ingrid Sindi, Psühholoogiliselt traumeeritud lastega töö ühes Eesti asenduskodus: traumateadliku hoolduse kogemused kasvatajate tõlgenduses, Tallinna Ülikool
- Tarto, L., Kalda, L., Haljasmets, K., Kaldmaa, K., A. Toomla & Pedjaasar, Marleen. (2022). Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud laste riskitegurid. Uuringuraport. Haap Consulting
- Merle Salusoo, magistriskraad, 2021, (juh) Ilona-Evelyn Rannala; Kiira Gornischeff, Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud noorte toetamine läbi mitteformaalõppe tegevuste, Tallinna Ülikool
- Kivistik, K., Derevski, R., Adamson, A-K. (2021). Sotsiaalprogrammid tööks traumakogemusega laste ja noortega: võrdlusuuring. Tartu: Balti Uuringute Instituut
- Spetsiifiline asendushooldusteenus. Teenusedisaini kokkuvõte sotsiaalkindlustusametile; 2021 Sotsiaalse innovatsiooni labor.
- Aaben, L., Salla, J., Markina, A. (2018) Tõsiste käitumisprobleemidega lastele suunatud teenuste analüüs. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kristel Kõiv, magistriskraad, (2017), (juh) Merike Sisask, Asenduskodus elavate noorte igapäevase sotsiaalse toimetuleku strateegiad ja resilentsus iseseisvasse ellu astumist toetavate teguritena, Tallinna Ülikool
- Sindi, Ingrid ja Strömpl, Judit (2016). Asenduskodulapse identiteedi kujunemise toetamine elulootöö meetodil. Sotsiaaltöö, 4, 21–30.

Dokumendianalüüsi esimese osa eesmärk on anda terviklik ja süstemaatiline ülevaade laste ööpäevaringsete teenuste osutamist puudutavast varasemast teaduskirjandusest, uuringutest ja juhistest, keskendudes eelkõige järgmistele teemadele: tänastel teenustel laste abivajadusest tulenevate meetodikate, sekkumiste ja programmide kasutamine ja nende tulemuslikkus, erinevate

sihtrühmade (erinevate vajadustega lapsed, nt käitumis- ja psüühikahäiretega, käitumisraskustega, traumakogemusega või kiindumushäirega, sõltuvuskäitumisega või agressiivse käitumisega) vajadused ja eri osapoolte vaheline koostöö. Analüüs hõlmab nii valdkondlikku teaduskirjandust (sh rahvusvahelist) (sh teadusandmebaasidest) kui ka poliitikadokumente ja juhiseid. Uute asjakohaste allikate leidmiseks kasutatakse lumepallimeetodit.

Teiste riikide dokumentide põhjal koostatakse ülevaade rakendatud süsteemidest ja meetmetest, selgitamaks välja võimalikud head praktikad selle kohta, kuidas saab parandada Eestis laste ööpäevaringsetel teenustel kasutatavate metoodikate, sekkumiste toimimist, tagamaks laste arengule ja heaolule pikaajaline positiivne mõju, millised metoodikad on tõhusad lühiajalisel kinnisel teenusel ja millised pikaajalisel asendushooldusteenusel, milliseid lähenemisi on kasutatud metoodikate, sekkumiste ja programmide tulemuslikkuse hindamiseks, kvaliteedikontrolliks, ning kuidas on neid lähenemisi põhjendatud.

Asutusepõhisel asendushooldusteenusel (perekodud ja asenduskodud) ja KLA teenusel toetatakse väga erineva tausta ja abivajadusega lapsi ning teenuse kvaliteet sõltub suurel määral sellest, kui võrd järjepidevalt ja tõenduspõhiselt rakendatakse laste arengut ja heaolu toetavaid lähenemisi. Vajadus uuringu järele tuleneb hetkeolukorrast, kus praegu puudub terviklik ülevaade, milliseid metoodikaid ja sekkumisi KLA teenusel ja asutusepõhises asendushoolduses kasutatakse ja millised neist lastele kõige rohkem positiivset mõju avaldavad ja milliseid metoodikaid tuleks teenust osutades kasutada, saavutamaks lapse arengule ja heaolule pikaajaline positiivne mõju. Soovitakse uurida, millistel tingimustel need metoodikad toimivad, ning millist süsteemset rakendustuge oleks vaja, et tagada ühtlasem kvaliteet ja vähendada ebaühtlase praktika riske.

Eesti lastele osutatavate ööpäevaringsete teenuste praktikad iseloomustab märkimisväärne mitmekesisus nii teenusekorralduses, kasutatavates lähenemistes kui ka metoodikate rakendamises. Teenuseid osutavad erineva suuruse, struktuuri ja juhtimispraktikaga organisatsioonid ning nende tegevust mõjutavad nii piirkondlikud eripärad, personali koosseis kui ka organisatsioonikultuur. Sellest tulenevalt kujunevad ka teenuste sisulised lahendused sageli asutusepõhiselt, mitte süsteemselt ning koordineeritud raamistikus.

Üheks keskseks väljakutseks on metoodikate kasutamise süsteemsuse puudumine. Kuigi mitmetes asutustes kasutatakse erinevaid lähenemisi ja töövõtteid, ei pruugi need olla struktureeritud metoodikate kujul ega toetuda selgelt määratletud teoreetilisele raamistikule. Sageli on tegemist kombineeritud praktikatega, kus erinevaid elemente rakendatakse paralleelselt ilma tervikliku metoodilise lähenemiseta. See raskendab nii metoodikate mõju hindamist kui ka nende teadlikku arendamist.

Lisaks on laste ööpäevaringsete teenuste puhul, nagu ka paljude teiste sotsiaalteenuste puhul, probleemiks metoodikate tulemuslikkuse hindamise piiratus. Kuigi teenuseosutajad koguvad erinevaid andmeid ja hinnanguid laste arengu kohta, ei ole sageli kasutusel standardiseeritud mõõdikud või süsteemne lähenemine tulemuste hindamiseks. See raskendab nii metoodikate võrdlemist kui ka teaduspõhiste järelduste tegemist nende efektiivsuse kohta. Ilma selge tagasisidemehhanismiga on keeruline ka teenuseid sihipäraselt arendada.

Käesoleva uuringu üldeesmärk on luua terviklik, tõenduspõhine ja rakendatav alus laste ööpäevaringsetel teenustel kasutatavate metoodikate süsteemseks arendamiseks, sihipäraseks valikuks ning jätkusuutlikuks juurutamiseks Eestis. Uuring ei piirdu üksnes olemasolevate praktikate kirjeldamisega, vaid seab eesmärgiks liikuda edasi analüütilise ja otsust toetava teadmise loomiseni, mis võimaldab kujundada teaduspõhiseid, sihtrühmatundlikke ja süsteemselt toimivaid lahendusi.

Eesmärgi keskmes on arusaam, et metoodikate väärtus ei seisne üksnes nende olemasolus või kirjelduses, vaid nende võimes tekitada positiivseid muutusi lapse arengus, heaolus ja

toimetulekus. Sellest tulenevalt käsitleb uuring metoodikaid kui terviklikke rakendusmudeleid, mille mõju sõltub nii nende sisust, rakendamise kvaliteedist kui ka sobivusest konkreetsele sihtrühmale ja kontekstile.

Uuringu kolm tööeesmärki on:

1. Välja selgitada, milliseid metoodikaid, sekkumisi ja/või programme kasutatakse täna Eestis laste ööpäevaringsetel teenustel ning kirjeldada teenusele jõudvate laste abivajaduse ulatust ja mitmekesisust ning teenuse sihtrühmade eripärasid.

Esimese eesmärgi täitmisel lähtume vastustest järgnevatele küsimustele:

- Kuidas hindavad teenuseosutajad oma töö mõju laste arengule ja heaolule faktipõhiste andmete põhjal?
- Milliseid metoodikaid ja sekkumisi on teenuseosutajad kasutanud, sh milliseid sekkumisi kaustavad koostöös asutuseväliste partneritega (pakub kolmas osapool koostööleppe vms alusel)?
- Kas ja kui jah, siis milliste konkreetsete mõõdikute või tulemusnäitajate alusel hindavad teenuseosutajad meetodite efektiivsust laste toetamisel?
- Kui vastav hindamine toimub, siis millised on olnud kõige tulemuslikumad sekkumised?
- Millised on viimaste aasta jooksul olnud laste ööpäevaringsetele teenusele suunatud laste abivajaduse ja riskitegurite mitmekesisus (nt peamised käitumise/vaimse tervise/toimetuleku väljakutsed, trauma- ja peretausta faktorid), tuginedes teenuseosutajatel olemasolevatele ja kogutud (nt dokumentatsioon, juhtumikirjeldused, laste arengu hindamised jms) andmetele ja/või kogemuslikule kirjeldusele?

2. Saada ülevaade mujal riikides laste ööpäevaringsetel teenustel kasutatavatest teaduspõhistest metoodikatest ja sekkumistest ning nende tulemuslikkusest.

Teise eesmärgi täitmisel lähtume vastustest järgnevatele küsimustele:

- Milliseid teaduspõhiseid metoodikaid, programme ja/või sekkumisi mujal maailmas laste ööpäevaringsetel teenustel erineva abivajadusega laste puhul kasutatakse?
- Millised on uuritavates riikides läbi viidud (teadus)uuringute alusel kõige efektiivsemad metoodikad ja sekkumised, mida kasutatakse ööpäevaringsetes laste teenustes?
- Millised on nõuded erinevate tõhusate metoodikate kasutusele võtmiseks Eestis, sh litsentside vajalikkus, väljaõppele kuluv aja ja muu ressursi kulu ning kasutajatoe olemasolu metoodika või sekkumise looja poolt?

3. Koostada rakendatavad ja süsteemsed ettepanekud, mis toetavad Eestis juba kasutusel olevate ja toimivate metoodikate jätkamist ning vajadusel nende tõhustamist, kirjeldada, mis praeguses süsteemis hästi töötab ja tuua välja konkreetsed muudatusvajadused või kitsaskohad.

Kolmanda eesmärgi täitmisel lähtume vastustest järgnevatele küsimustele:

- Mis metoodikad ja sekkumised on Eestis praegu kasutusel ning millised neist on (tõendus põhise ja/või tulemuste põhjal) toimivad? Millistes tingimustes need töötavad hästi ja mis on peamised tugevused?
- Millised on Eestis praegu peamised rakendusraskused/kitsaskohad toimivate metoodikate kasutamisel ning milliseid süsteemseid muudatusi on vaja, et neid metoodikaid järjepidevalt ja kvaliteetselt jätkata (nt juhtimine, rahastus, teenusekorraldus, kvaliteedistandardid, järelevalve, kompetentsid)?
- Millised teaduspõhised metoodikad, mida mujal maailmas kasutatakse, võiksid olla kohandatavad Eesti kultuuriruumis (sarnane keskkond ja taustatingimised sh väljaõppele kuluva ja muu ressursikulu tõhususe analüüs)?
- Milliseid metoodikaid saaks riik pakkuda tugiteenusena (sh koolitada metoodika kasutamist) ööpäevaringsete teenuste osutajatele ning milliseid metoodikaid peaks asutus ise terviklikult ja süsteemselt enda asutuse põhiselt rakendama, et need oleks tulemuslikud?

Seega, on võimalik uuringu käigus tehtavad tegevused jaotada neljaks põhirühmaks:

- **uuringu peamistelt sihtrühmadelt info kogumine**, sh laste ööpäevaringsete teenuste osutajad Eestis, kohalike omavalitsuste laste heaolu spetsialistid, Eesti eksperdid, poliitikakujundajad ning välisriikide teenuseosutajad ja eksperdid;
- **Eestis laste ööpäevaringsetel teenustel kasutatavate metoodikate, sekkumiste ja programmide kaardistamine ja analüüsimine**, sh nende rakendamise süsteemsus, tulemuslikkus, tugevused, kitsaskohad ning seos laste erinevate abivajadustega;

- **rahvusvaheliste tõenduspõhiste metoodikate ja sekkumiste võrdlev analüüs**, et hinnata nende sobivust ja rakendatavust Eesti kultuuriruumis, õiguslikus ja teenusekorralduslikus kontekstis;
- **kogutud andmete analüüsimine ja nende põhjal ettepanekute tegemine**, et toetada laste ööpäevaringsete teenuste kvaliteedi parandamist, metoodikate ja sekkumiste tõenduspõhisemat kasutamist ning vajaliku rakendustoe, sh koolituste, juhendamise, kvaliteedijälgimise ja teenusekorralduse arendamist.

Uuringu tulemused on sisendiks laste ööpäevaringsete teenuste edasise arendamise planeerimisel ning metoodikate, sekkumiste ja programmide rakendamisel ilmnevate kitsaskohtade kõrvaldamisel.

5. Selgitage, miks on isikut tuvastamist võimaldavate andmete töötlemine vältimatult vajalik uuringu eesmärgi saavutamiseks.

Eelistame uuringut läbi viia ilma isikut tuvastamist võimaldavate andmeteta (dokumendianalüüsi teine etapp). Juhul kui teenuseosutajad hindavad andmete ja dokumentide anonümiseerimist enda jaoks liialt ajakulukaks või ei soovi enda dokumente jagada, siis oleme mõelnud ka alternatiivsete andmeallikate ja lahenduste kasutamise peale. Sellisel juhul tugineme laste abivajaduste ja riskitegurite hindamisel teenuseosutajate kogemuslikule kirjeldusele, mille kogume intervjuude ja/või veebiküsitluse kaudu ja Sotsiaalkindlustusameti käest saadud üldistatud kujul statistilistele näitajatele, mida koguti eelneva Sotsiaalkindlustusameti poolt tellitud kinnise lasteasutuse jätkutoe rakendumise uuringu (2025) raames. See küll ei anna nii täpset ööpäevaringsetel teenustel olevate laste abivajadusest, kuid võimaldab täita uurimiseesmärgi vähemalt osaliselt. Siiski kirjeldame käesolevas taotluses enda kogemust ja paludes ka sellele Andmekaitse Inspektsiooni kooskõlastust, analüüsida uuringu aluseks olevaid dokumente ka koos isikut tuvastamist võimaldavate andmetega, kaitstes kogu uuringu läbiviimise käigus iga andmesubjekti õigusi, sh nende isikuandmeid.

Intervjuude ja ankeetküsitluse läbiviimiseks küsitakse osalejatelt nende isikuandmete töötlemiseks luba.

6. Selgitage ülekaaluka huvi olemasolu.

Ülekaalukas huvi seisneb vajaduses arendada laste ööpäevaringsete teenuste kvaliteeti ja tõenduspõhisust olukorras, kus teenustel viibivad haavatavas olukorras ja sageli kompleksse abivajadusega lapsed. Uuringuga kogutav teave võimaldab hinnata Eestis kasutatavate metoodikate, sekkumiste ja programmide rakendamist, tulemuslikkust ja kitsaskohti ning teha põhjendatud ettepanekuid teenuste ühtlasemaks ja lapse vajadustele paremini vastavaks korraldamiseks. Uuring toetab avalike teenuste arendamist ja poliitikakujundamist ning saadud tulemusi kasutatakse üksnes üldistatud kujul, rakendades andmesubjektide õiguste kaitseks asjakohaseid andmekaitsemeetmeid.

7. Selgitage, kuidas tagate, et isikuandmete töötlemine ei kahjusta ülemääraselt andmesubjekti õigusi ega muuda tema kohustuste mahtu.

Vajadusel loetleda täiendavaid kaitsemeetmeid privaatsuse riive vähendamiseks.

Uuringu läbiviimisel järgitakse teaduseetika põhimõtteid (intervjueeritava väärikuse tagamine, informeeritud nõusolek, andmete turvalisus, konfidentsiaalsus jm). Uuringusse intervjueeritavana kaasamise eeltingimuseks on iga kaasatava inimese informeeritud nõusolek, mis sisaldab arusaamist uuringu eesmärgist, võimalikke uuringust tulenevaid kasusid ja kahjusid sellele inimesele ning teadlikkust enda õigusest uuringus osalemisest loobuda. Kõik see info on kirjas

uuritavale eelnevalt saadetud nõusoleku vormis ja kaaskirjas. Intervjueeritavale selgitatakse enne intervjuu algust, et tal on õigus igal hetkel ilma põhjendusi andmata intervjuust loobuda, andes sellest intervjuu kestel suuliselt märku. Eelnevalt on võimalik uuritavatel osalemisest loobuda, teavitades sellest uuringu läbiviija ehk Tartu Ülikooli uurimisrühma liikmeid e-kirja teel. Uuringust loobumisel uuritavale mingisuguseid (negatiivseid) tagajärgi ei kaasne. Uuringu läbiviimise seisukohast võib juhtuda, et mõne sihtrühma (nt KLA teenuse osutajad, sest neid on üldiselt vähe) arvamus jääb seetõttu alaesindatuks, kuid selle riskiga peavad uurimisrühma liikmed arvestatama ja vajadusel aruandes esitatud analüüsi tulemusi seeläbi kajastama.

Olulisel kohal on uuringus ka intervjueeritavate inimväärikas kohtlemine ja mugava keskkonna tagamine. Kuigi eelistame kasutada niipalju kui võimalik keskkonnahoidlikke lahendusi, peame siiski oluliseks ka valmisolekut uuritavatele nende võimalustest ja valmisolekust tulenevalt kogemuste jagamiseks sobiv keskkond luua. Selle tõttu peame ka oluliseks intervjuude läbiviimisel võimaldada nii näost-näku kui ka kaugtööformaadis intervjuusid (videokõned Teams või Zoomi keskkonnas, vajadusel ka telefonitsi). Intervjuu läbiviimise koha ja vormi lõpliku valiku jätame intervjueeritavale. Intervjuud salvestatakse vaid osaleja nõusolekul.

Uuringus kogutud andmeid käsitletakse konfidentsiaalselt. Intervjuude transkribeerimisel või kokkuvõtete tegemisel eemaldatakse kõik isikut tuvastada võimaldavad andmed (nt nimed ja kontaktandmed). Analüüsis ja aruandes viidatakse osalejatele ainult ametirühmade tasandil (nt KLA teenuse osutajad, asendushooldusteenuse osutajad, lapse heaolu spetsialistid, poliitikakujundajad, eksperdid), mis välistab üksikisikute tuvastamise. Isikute nimed ja kontaktandmed säilitatakse eraldi turvalises failis, mis ei ole seotud intervjuude transkriptsioonide ega analüüsiandmetega. Kõik uuringu andmed on ligipääsetavad ainult uurimisrühma liikmetele.

Järgitakse IKÜM-i artikli 89 lõikes 1 sätestatud kaitsemeetmeid – isikuandmeid ei säilitata kauem kui uuringu eesmärkide saavutamiseks vajalik ning vastuste andmeid töödeldakse selliselt, et andmesubjektid ei ole tuvastatavad. Andmesubjekti teavitatakse uuringu läbiviimiseks kontakti võtmisel (telefonis, e-mailis) tema kontaktandmete päritolust, uuringu tellijast ja vastamise vabatahtlikkusest.

Kontaktandmeid koguvad, haldavad ja kasutavad uurimisrühma liikmed, kes konkreetselt tegelevad inimeste intervjuudesse kutsumisega ja ankeetküsitluse kutse ja meeldetuletuste edastamisega (Doris Pavlov, Sabina Trankmann, Ene Tubelt, Helen Urmann ja Keit Simmulmann). Dokumendianalüüsi teise etapi andmeid haldavad kaks uurimisrühma liiget – Doris Pavlov ja Sabina Trankmann. Juhul kui teenuseosutajad saadavad dokumendid koos isikut tuvastamist võimaldavate andmetega, siis piiratakse nende liikumist ka uurimisrühma sees, see tähendab, et vastutav uurija jagab dokumendianalüüsi teise etappi kuuluvad dokumendid kaheks, endale ja teisele uurimisrühma liikmele ja kumbki uurimisrühma liige ei näe teise uurimisrühma liikme dokumentides olevaid isikuandmeid. Pärast ühendatakse omavahel vaid dokumentide sisuanalüüsi tulemused. Vastutaval uurijal on edukas riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuringu juhtimise kogemus, mille raames teostati sisuanalüüsi dokumentidele, milles olid ka isikut tuvastamist võimaldavad andmed, ja mis käsitlesid haavatava sihtrühma (lapsed) elu- ja heaolu. Intervjuude ja ankeetküsitluse raames ning dokumendianalüüsi teises etapis töödeldud isikuandmeid ei ühildata. Ehk siis uuringu käigus ühildatakse vaid erinevate andmekogumise etappide analüütilised tulemused, mitte aga isikuandmed. Kuna asutusepõhise asendushooldusteenuse töötajate hulgas viiakse läbi nii fookusrühmaintervjuud kui veebiküsitlus, siis ka nende puhul ühildatakse vaid andmeanalüüsi tulemused, mitte isikuandmed. Selleks järgib uurimisrühm, et veebiküsitluse ja fookusrühmaintervjuude küsimused oleksid vähemalt osaliselt võrreldavad. Käesolevale taotlusele on lisatud erinevatele sihtrühmadele suunatud intervjuude näidiskavad, mille hulgas on ka teenuseosutajate intervjuukava, mida kavatseme veebiküsitluse

jaoks kohandada.

Tagatud on analüüsis kasutatavate andmete turvalisus. Intervjuude salvestused ja transkriptsioonid säilitatakse kuni uuringu aruande üleandmiseni iga intervjuueerija (4 intervjuueerijat) Tartu Ülikooli turvatud serveris olevas inimese enda töökaustas. Isikuandmed talletuvad süvaintervjuu salvestusena Microsoft Teams videokeskkonna kaudu audio- ja videofailina Tartu Ülikooli turvatud serveris asuvasse OneDrive kausta. Nimetatud kaust on individuaalne töökaust ja seetõttu on ligipääs vaid intervjuu läbiviijal. Iga inimese töökaustale ei ole ligipääsu teistel Tartu Ülikooli ega muude asutuste töötajatel. Juhul kui intervjuueerija viib intervjuu läbi telefoni teel salvestatakse intervjuu salvestusvahendiga, nt tööarvutis paikneva salvestusprogrammiga ja seejärel laeb intervjuueerija ka selle faili enda turvatud töökausta. Intervjuude transkriptsioone teevad intervjuueerijad enda töökaustades, ka need töökaustad paiknevad OneDrive keskkonnas, ja seejärel lisavad need analüüsitarkvarasse QCAMaps, millega on võimalik teostada intervjuude analüüsi ja ühtlustada uuringutulemusi. Intervjuude transkriptsioonid ei sisalda isiku tuvastamist võimaldavaid andmeid. Intervjuueeritavate kontaktandmed on avalikud nende tööandjate kodulehekülgedel.

Vastutav uurija loob Tartu Ülikooli serveris asuvasse Microsoft OneDrive uurimisrühma jaoks ühise töökausta, milles toimub aruannete koostamine/täiendamine/toimetamine ja kus jagatakse vaid neid materjale, mida on võimalik ühiselt jagada, nt dokumendianalüüsi esimese etapi materjalid (alusmaterjalid, valdkondlikud uuringud, teiste riikide praktikate ülevaated jms). Vastutav uurija loob eraldi kausta dokumendianalüüsi teise etapi dokumentide (juhtumikirjeldused, laste arengu hindamised) jaoks, millele on piiratud ligipääs, vaid vastutaval uurijal ja analüütikul Sabina Trankmannil.

Tartu Ülikooli infosüsteemidesse on võimalik siseneda, kas kasutajatunnuse ja parooliga või turvalisemate autentimisvahenditega nagu ID-kaart, Mobiil-ID ja Smart-ID. Tartu Ülikoolis kehtib ka kaheastmelise autentimise nõue. Microsofti poolse kinnituse kohaselt hoitakse andmeid EL liikmesriigi andmekeskuses. Kuna tehniliselt ei ole tegemist Tartu Ülikooli ainukasutuses oleva serveriga, vaid paljudele kasutajatele suunatud IT teenusega (software-as-a-service, SAAS), siis selle teenuse mudel ei luba riigi ja andmekeskuse täpsusega asukohta määrata. Tartu Ülikool kasutabki tarkvaralistest lahendustest Microsoft Windows ja Office'i tarkvara, sh selle uuringu käigus kindlatest programmidest Microsoft Teams ja Microsoft OneDrive ja Microsoft Defenderi viirusetõrjet.

Uuringus osalemisega kaasnev koormus uuritavatele sihtrühmadele on pigem väike, piirdudes peamiselt ajakuluga. Veebiküsitluse täitmine võtab hinnanguliselt umbes 20-25 minutit, olenevalt ankeetküsitluses tehtavatest valikutest ning intervjuus osalemine ligikaudu 60-90 minutit (sõltuvalt intervjuu tüübist). Lisaks kaasneb ajakulu teenuseosutajatele seoses dokumendianalüüsi teise etapi dokumentide anonümiseerimisega, mille kindlat ajalist kestvust on keeruline hinnata. Juhul kui teenuseosutajad hindavad dokumentide anonümiseerimisega seotud ajakulu enda jaoks ebaproportsionaalselt suureks, siis oleme arvestanud alternatiiviga ja kaardistame laste abivajadust ja riskitegureid muude meetodite – intervjuud ja veebiküsitlus abil.

Uuringus osalemisega ei kaasne uuritavatele majanduslikku kulu ega rahalist kohustust. Osalemine toimub vabatahtlikult ning osalejad võivad igal ajal katkestada ilma põhjendusi esitamata.

Uuringuga ei kaasne olulisi riske uuritavatele ega teistele isikutele. Uuritavateks on spetsialistid ja eksperdid, kes osutavad laste ööpäevaringseid teenuseid ning neilt küsitakse meetodite ja sekkumiste kohta, mida nad oma töös kasutavad ning kas ja kuidas kasutatavate meetodite ja sekkumiste tulemuslikkust mõõdavad, tagamaks pikaajaline positiivne mõju erineva abivajadusega laste arengule ja heaolule.

Uuringusse ei kaasata haavatavaid isikuid, nt lapsi otseselt, vaid kirjeldatakse dokumentide põhjal laste abivajaduse ulatust ja mitmekesisust. Võimalik risk on laste abivajaduse kaardistamise etapis

ligipääs eriliiki isikuandmetele ja muudele andmetele, nt tavapärasest tundlikumatele andmetele. Selle riski maandamiseks tagatakse täielik konfidentsiaalsus: kõik isikut tuvastavad andmed eemaldatakse teenuseosutajate poolt enne kui dokumendid jõuavad uurimisrühmani ning analüüsi tulemusi esitatakse ainult koondatud kujul. Juhul kui see ei osutu näiteks ebaproportsionaalselt suure ajakulu tõttu võimalikuks, on uurimisrühm ja Tellija arutlenud alternatiivide üle, mida on kirjeldatud punktis 9.2. Dokumentidele (juhtumikirjeldused, laste arengu hindamised) on ligipääs üksnes kahel uurimisrühma liikmel ning neid hoitakse turvalises Tartu Ülikooli serverikeskkonnas, eraldi uuringu käigus tekkivatest muudest dokumentidest. Uurimisrühma liikmetel on kogemus eriliiki ja tundlike isikuandmete töötlemisel, olles neid töödelnud eelnevate uuringute käigus (nt riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuring).

Uuringu läbiviimisel austatakse osalejate autonoomiat ning heaolu, tagades vabatahtliku osalemise, selge teavitamise uuringu eesmärkidest ning võimaluse igal ajal uuringust loobuda.

8. Kuidas toimub andmete edastamine isikuandmete allikalt teadusuuringu läbiviijani?
Sealhulgas palume välja tuua milliseid töötlussüsteeme ja/või keskkondi (sh pilveteenus) isikuandmete (sh pseudonüümitud) töötlemiseks kasutatakse ning millises riigis ⁵ asuvad töötlussüsteemide/pilveteenuse pakkuja serverid.

Teenuseosutajate isikuandmed esitatakse uuringu Tellija poolt krüpteeritud kujul vastutavale uurijale Doris Pavlovile, kes saadetud info dekrüpteerib. Asutusepõhise asendushooldusteenuse asutuste töötajate kontaktandmed küsime nõusoleku vormi kaudu neilt endilt. Ka teenuseosutajate poolt saadetud dokumendid saadetakse vastutavale uurijale krüpteeritud kujul, kes ka selle saadetud info dekrüpteerib.

Tagatud on analüüsis kasutatavate andmete turvalisus. Andmed asuvad Tartu Ülikooli serveris olevas keskkonnas kaustas (Microsoft OneDrive), millele on ligipääs üksnes uurimisrühma valitud liikmetel. Kõik uuringu käigus kogutavad andmed on konfidentsiaalsed, st neid ei jagata ilma eelneva nõusolekuta kolmandate isikutega ning uuringuaruandes kajastatakse andmeid nii, et need ei võimalda ei otseselt ega kaudselt isiku tuvastamist. Tartu Ülikooli server asub Euroopa Liidu liikmesriigis, millel on piisav andmekaitse tase, suutmaks tagada uuringus käsitletud isikuandmete turvalisuse. Intervjuude salvestised/transkriptsioonid, dokumendid (juhtumikirjeldused, laste arengute hindamised), samuti intervjuude ja veebiküsimustikuga seotud isikuandmed kustutatakse hiljemalt kaks kuud pärast töö üleandmise-vastuvõtmise akti allkirjastamist ehk juunis 2027, mida kinnitatakse eraldi aktil andmekogude hävitamise kohta.

Tartu Ülikooli infosüsteemidesse on võimalik siseneda, kas kasutajatunnuse ja parooliga või turvalisemate autentimisvahenditega nagu ID-kaart, Mobiil-ID ja Smart-ID. Tartu Ülikoolis kehtib ka kaheastmelise autentimise nõue. Microsofti poolse kinnituse kohaselt hoitakse andmeid EL liikmesriigi andmekeskuses. Kuna tehniliselt ei ole tegemist Tartu Ülikooli ainukasutuses oleva serveriga, vaid paljudele kasutajatele suunatud IT teenusega (software-as-a-service, SAAS), siis selle teenuse mudel ei luba riigi ja andmekeskuse täpsusega asukohta määrata. Tartu Ülikool kasutabki tarkvaralistest lahendustest Microsoft Windows ja Office'i tarkvara, sh selle uuringu käigus kindlatest programmidest Microsoft Teams ja Microsoft OneDrive ja Microsoft Defenderi viirusetõrjet.

Süsteem, mida asutusepõhise asendushooldusteenuse asutuste töötajate uuringus osalemise nõusoleku küsimisel ja veebiküsitluse läbiviimisel kasutame (LimeSurvey) asub elektroonselt

⁵ Isikuandmete edastamine on lubatud üksnes sellisesse riiki, millel on piisav andmekaitse tase (Euroopa Liidu liikmesriigid; Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigid; riigid, mille isikuandmete kaitse tase on Euroopa Komisjoni poolt hinnatud piisavaks). Kui kasutatava keskkonna server ei asu piisava andmekaitsetasemega riigis, saab isikuandmete edastamine toimuda isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) artiklite 44-50 alusel. Täiendav teave: <https://www.aki.ee/isikuandmed/andmetootlejale/isikuandmete-edastamine-valisriiki>. Kui kasutatava keskkonna server asub riigis, mis ei ole piisava andmekaitse tasemega, tuleb täita ka taotluse punkt 12. Edastamine tähendab ka isikuandmete hoidmist serveris.

parooliga turvatud andmete volitatud töötaja ehk Tartu Ülikooli serveris ja ei seo ühtegi e-posti aadressi vastustega ehk e-posti aadressid vastustes ei kajastu. Pääsukoodidega küsitluste puhul on võimalik küsimustiku seadete alt määratleda, et tegemist on anonüümse küsitlusega. Vastajate IP-aadresse ega muid identifitseerivaid tunnuseid ei koguta. Pääsukoodidega juurdepääsetavate ehk unikaalsete küsitluslinkidega küsimustike puhul ei hoita kontaktandmeid koos vastustega, vaid need on küsitlussüsteemis eraldi andmebaasis. See tähendab, et kohe algusest peale puudub küsitlussüsteemis seos vastuste ja vastajate kontaktandmete vahel. Andmeid hoiustatakse samuti elektroonselt parooliga turvatud Tartu Ülikooli serveris. Juurdepääs toorandmetele on ainult uurimisrühmal (kuni 3 inimest) ja andmete kaitse eest vastutab projektijuht/vastutav uurija. Uuringu kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse kehtivatest teaduseetika põhimõtetest. Andmete analüüsimisel tagab uurimisrühm, et vastused ei oleks ühegi isikuga seotud, vastuseid töödeldakse vaid isikustamata kujul ja esitatakse analüüsis statistiliste üldiste (koond)ülevaadetena. Sotsiaalkindlustusametile annab Tartu Ülikool lepingu lõppemisel üle uuringu tulemi ehk uuringuaruande ja anonümiseeritud küsitlustulemused. Veebiküsimustikuga seotud isikuandmed kustutatakse Tartu Ülikooli poolt ettenähtud aja jooksul ehk hiljemalt kaks kuud pärast uuringu(aruande) Tellijale üleandmist (tööde üleandmise-vastuvõtmise akti allkirjastamist) ehk juunis 2027. Seda kinnitatakse eraldi aktil andmekogude hävitamise kohta.

9. Loetlege isikute kategooriad, kelle andmeid töödeldakse ning valimi suurus.

Inimeste rühmad, keda uurida kavatakse ning kui palju neid on.

Käesoleval ajal pakub KLA teenust 4 asutust: AS Hoolekandeteenused (Emajõe keskus ning Valgejõe keskus), Tallinna Laste Turvakeskus, MTÜ Valga abikeskus ning MTÜ Oskar Alliku Kodu⁶. Kõikide nende asutuste esindajatega oleme planeerinud intervjuud läbi viia ehk siis igast asutusest on 1-2 esindajat, AS Hoolekandeteenused on esindatud mõlema keskusega, sest need paiknevad erinevates Eesti piirkondades, üks Tartumaal ja teine Virumaal, mille alusel võiks arvata, et esitatavates hinnangutes esineb erisusi.

Asendushooldusteenuse puhul kuulub valimisse vähemalt 10 teenuseosutajat sh peab andmekogumine tagama piirkondliku katvuse (sh vähemalt 3 asutust Põhja Eestist, vähemalt 2 asutus Kirde Eestist, vähemalt 3 asutus Lõuna Eestist ja vähemalt 1 asutus Lääne Eestist) ning hõlmama teenuseosutajate mitmekesisust (perekodud ja asenduskodud; erinev korraldus ning suurus lähtuvalt teenusel viibivate laste või töötajate arvust).

2025. aasta alguse seisuga oli Eestis 35 pere- ja asenduskodu. Pere- ja asenduskodudes kokku üle 500 töötaja, kelle hulka kuuluvad kasvatajad, perevanemad, kasvatajate ja perevanemate abilised ning lisaks teised tugispetsialistid ning asutuste juhid. Kuna pere- ja asenduskodude töötaja arv on piisavalt suur, siis nende puhul on hinnangute saamiseks mõistlik kasutada kombineeritud lähenemist – veebiküsitlust ja veebiküsitluse tulemuste valideerimiseks fookusrühmaintervjuusid. Kuna tegemist on suure hulga inimestega, keda kõiki ei ole uuringu käigus võimalik intervjueerida, ent asjakohane on saada teenuse parendamiseks tagasisidet võimalikult paljudelt teenuse kasutajatelt, siis oleme planeerinud kutsuda asutusepõhise asendushooldusteenuse asutuste töötajaid osalema täiendavalt veebiküsitluses, mis võimaldab lühikese aja jooksul koguda sisendit paljudelt inimestelt – see vähendab kvalitatiivse lähenemisega seostatud riske (nt ajakulu uuritava jaoks, uuringus osalemiseks uurija ja uuritava vahelise ühisaja leidmise raskused, uuritava soov anonüümseks jääda jm). Veebiküsitluse eeldusliku vastamismäära planeerime esialgu madala - 10%. See on tingitud viimase aja kogemusest erinevate valdkondade uuringute veebiküsitluste läbiviimisel, mil vastamismäärad on osutunud oodatust madalamaks.

Veebiküsitluse ei kaasata neid asutuste töötajaid, kes kutsutakse osalema

⁶ Viimane kuulub teenuseosutajate hulka alates 2026. a märtsist.

fookusrühmaintervjuudes. Veebiküsitluses osalemise eesmärgil planeerime töödelda asutuste töötajate isikuandmetest nende e-posti aadresse. Neid e-posti aadresse säilitame kuni veebiküsitluse lõppemiseni, seejärel need andmed kustutame. Veebiküsitluse läbiviimiseks planeerime 2-4 nädalat, sõltuvalt vastamisaktiivsusest. Juhul kui vastamisaktiivsus on veebiküsitluse algusest kahe nädala möödudes madal (kuni 10% kõikidest kontaktitavatest), siis pikendame vastamise aega kahe nädala võrra. Juhul kui vastamisaktiivsus on kõrgem, siis planeerime veebiküsitluseks kuni 3 nädalat. Selle aja jooksul saadame küsitluses osalejatele kutse ja kuni 3 meeldetuletust. Tunnuskoodidega küsitluslingi kasulikuks küljeks on see, et meeldetuletused saadetakse vaid neile, kes ei ole küsitluses osalenud. See vähendab teiste inimeste küsitluses osalemise koormust.

Uuringu sihtrühmadeks on:

- KLA teenuseosutajad (7-9 personaalset süvaintervjuud) ja asutusepõhise asendushooldusteenuse osutajad (asutuste töötajad: 4 fookusrühmaintervjuud – igas grupis umbes 6-8 osalejat, lisaks veebiküsitlus; asutuste juhid: kuni 15 personaalset süvaintervjuud),
- laste ööpäevaringsete teenuste osutajad mujal riikides ja välisriikides, võimalusel ka poliitikakujundajad (välisriikide esindajatega on planeeritud 10-15 personaalselt süvaintervjuud),
- valdkonna eksperdid Eestist (vähemalt 3 personaalset süvaintervjuud),
- poliitikakujundajad (vähemalt 3 personaalset süvaintervjuud),
- KOV-de juhtumikorraldajad ja/või lapse heaolu spetsialistid (kuni 8 personaalset süvaintervjuud).

Selline valim annab piisava ülevaate laste ööpäevaringsete teenustega seotud osapoolte seisukohtadest ning kogemustest seoses kasutatavate meetodikate, valdkonna kitsaskohtade ning arenguvõimalustega. Dokumendianalüüsi teise etappi kaasame kuni 10% teenuseosutajate poolt viimase viie aasta jooksul käsitletud juhtumitest (täpset juhtumite arvu seega hetkel öelda ei oska).

Tellijal on saatnud valdkonnas tegutsevatele teenuseosutajatele eelnevalt infokirja teavitusega, et selleteemaline uuring on planeeritud läbi viia. Enne andmekogumisega alustamist saadetakse teenuseosutajatele uuringu kohta täpsemat infot sisaldav infokiri, milles esitatakse teenuseosutajatele üleskutse uuringus osalemiseks (eelnev informeerimine). Üldine kõikide uuritavate teavitamine uuringust toimumisest toimub Sotsiaalkindlustusameti ja Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse (RAKE) kodulehtedel ja sotsiaalmeedias.

Intervjueeritavatega ühenduse võtmiseks kasutame nii uuringu Tellija ehk Sotsiaalkindlustusameti abi (teenuseosutajate kontaktid, vastamise aktiivsusele kaasa aitamine – nt üleskutsete tegemine) kui ka avalikke andmeallikaid ja isiklike kontakte (nt välisriikide eksperdid). Seega toimub (võimalike) uuritavate uuringusse kutsumine ja nende käest nõusoleku küsimine Sotsiaalkindlustusameti ja Tartu Ülikooli koostöös.

Välisriikide esindajate kontaktide saamiseks ja uuringusse kutsumiseks kasutatakse avalikke allikaid, sh teaduskirjandust ja uurimisrühma liikmete kontakte. Välisriikide esindajaid kutsutakse uuringus osalema e-kirja teel, informeerides neid seeläbi ka uuringu toimumisest ja neile saadetakse e-kirja teel ka ingliskeelne nõusoleku vorm. Uurimisrühma liikmed on uuritavate intervjuudes ja veebiküsitluses osalemisse kutsumisel ja nõusolekute küsimisel ette valmistanud/valmistavad ette põhjaliku ja hästi selgitava kaaskirja ning nõusoleku vormi sisulise tekstiga, kus on muuhulgas tutvustatud uuringu eesmärki, andmete kogumise ja säilitamise põhimõtteid ja lisaks välja toodud, et Andmekaitse Inspeksioon on andnud uuringule hinnangu, et uuringu läbiviimisega ei kahtlustata kuidagi osalejate huve ja uuringu läbiviimisel lähtutakse teaduseetilistest põhimõtetest. Tartu Ülikool on hiljaaegu kasutanud samasuguseid dokumente edukalt riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse ja perepõhise asendushoolduse tugiteenuste tulemuslikkuse uuringus.

Ka kõiki Eesti sihtrühma esindajaid kutsutakse uuringus osalema e-kirja teel, informeerides neid

seeläbi ka uuringu toimumisest. Sama e-kirjaga saadetakse kõikidele Eesti sihtrühmadele nõusoleku vorm, mille intervjuueeritav võib soovi korral digiallkirjastada. Näost-näku intervjuu puhul palutakse intervjuueeritaval allkirjastada nõusoleku leht. Allkirjastatud nõusoleku lehti hoitakse Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskses lukustatavas kapis kuni töö üleandmise-vastuvõtmise akti allkirjastamiseni. Pärast seda nõusoleku lehed (nii füüsilisel kui virtuaalsel kujul) hävitatakse.

(Fookusrühma)intervjuudesse kutsutakse isikuid e-kirja teel ja piisavalt pika etteteatamisega. Fookusrühmaintervjuudes ja veebiküsitluses osalejatele saadetakse enne uuringukutse saatmist Tellija poolt Limesurvey süsteemis nõusoleku vorm, milles inimene saab märkida, kas ta soovib osaleda fookusrühmaintervjuus või veebiküsitluses. Juhul kui inimene avaldab soovi osaleda veebiküsitluses, siis palume tal märkida enda meiliaadressi. Kui aga inimene on nõus osalema fookusrühmaintervjuus, siis palume tal vormi kirjutada lisaks enda e-posti aadressile ka telefoninumber. Seeläbi annab inimene uurimisrühmale ise oma kontaktandmed ja uuringusse kutsutakse need inimesed, kes on kindlasti valmis uuringus osalema. Küsime eraldi fookusrühmaintervjuus ja veebiküsitluses osalemist, sest see vähendab inimese uuringus osalemise koormust (st inimene ei pea osalema mõlemas, nii intervjuus kui veebiküsitluses).

Päasukoodide kasutamine veebiküsitluses tagab selle, et meeldetuletusi ei saadeta juba küsimustikule vastanud inimestele. See tähendab, et inimesed ei pea sama küsimustiku ja teemaga mitu korda tegelema ehk seeläbi ei suurendata andmesubjekti kohustuste mahtu.

9.1. Tooge välja periood, mille kohta isikuandmete päring tehakse.

Kuna uuringusse kaasatakse viimase viie aasta juhtumid/andmed (01.01-2021-31.12.2025⁷), siis töödeldakse ka isikuandmeid samast perioodist.

9.2. Loetlege töödeldavate isikuandmete koosseis.

Tuua detailselt välja, milliseid isikuandmeid töödeldakse (nt ees- ja perenimi, isikukood, e-posti aadress jne) ning põhjendus, miks just neid andmeid on uuringu eesmärgi täitmiseks vaja. Vajadusel esitada taotluse lisana (nt tabelina).

Uuringus töödeldakse käesoleva taotluse punktis 9 määratletud sihtrühmade kontaktandmeid (intervjuus ja veebiküsitluses osalemise kutse) ja isikuandmeid nagu nimi, amet, sugu, hää (intervjuude läbiviimine). Isikuandmeid kogutakse intervjuude, veebiküsitluse teel ja dokumendianalüüsi teises etapis.

Vastaja kohta kogutakse andmeid, mis võimaldavad mõista tema kogemusi laste ööpäevaringsetel teenustel osutatavate meetodikate, sekkumiste ja programmidega ning hinnanguid, millised neist on erinevate abivajadustega laste puhul kõige tõhusamad. Samuti hinnatakse intervjuude, veebiküsitluse ja dokumendianalüüsi käigus ööpäevaringsetele teenustele suunatud laste abivajadust ja riskitegureid (nt peamised käitumise/vaimse tervise/toimetuleku väljakutsed, trauma- ja peretausta faktorid).

Dokumendianalüüsi teises etapis töödeldakse dokumente, milles on kirjeldatud teenusel olevate laste erinevad vajadused (käitumis- ja psüühikahäired, käitumisraskused, traumakogemused või kiindumushäired, sõltuvuskäitumine või agressiivne käitumine), aga ka perekondlik taust, vanus ja sugu. Lisaks sisaldavad dokumendid ka isikut tuvastada võimaldavaid andmeid, nt nimi, isikukood, elukoht, kontaktandmed (nii lapse kui tema vanemate omad), kuid need andmed on uurijate tarbeks anonümiseeritud. Seega ei ole uurimisrühma liikmete poolt analüüsitavaid andmeid võimalik seostada konkreetsete isikutega.

Teenusel olevate laste erinevad vajadused (käitumis- ja psüühikahäired, käitumisraskused, traumakogemused või kiindumushäired, sõltuvuskäitumine või agressiivne käitumine) on eriliiki isikuandmed, mida uuringu käigus töödeldakse. Eriliiki isikuandmete töötlemine toimub dokumendianalüüsi teises etapis, mil analüüsime laste arengu hindamisi ja juhtumikirjeldusi.

⁷ Võimaluse korral kaasatakse uuringusse ka 2026.a andmeid, kirjeldamaks laste abivajaduste mitmekesisust ja ulatust võimalikult viimase seisuga. Sellisel juhul on periood, mille kohta isikuandmete päring tehakse ja isikuandmeid töödeldakse 01.01-2021-31.07.2026 ehk 5 aastat ja 7 kuud.

Nimetatud dokumendid saadakse (anonüümitud andmetega ehk siis eemaldatud on lapse ja lapse vanemate tuvastamist võimaldavad tunnused – näiteks nimi, isikukood, elukoht, kontaktandmed (nii vanemate kui lapse omad)) teenuseosutajate käest. Anonüümimise võimalikkuse arutame koostöös Sotsiaalkindlustusametiga teenusepakkujatega eelnevalt läbi. Uurimisrühm eelistab saada dokumendid ilma isikut (last ja tema vanemad) tuvastada võimaldavate andmeteta, sest neid pole uuringu läbiviimise seisukohalt vaja, kuna lapsed ja lapsevanemad ei kuulu uuringu sihtrühmade hulka. Nimetatud dokumendid palume teenuseosutajatel saata krüpteeritud kujul vastutavale uurijale Doris Pavlovile, kes saadetud info dekrüpteerib. Oleme mõelnud uuringu läbiviimisel ka alternatiivile juhul kui (osad) teenuseosutajad ei nõustu enda dokumente saatma või dokumentides sisalduvate andmete anonüümimisega kaasneb neile põhjendamatult suur ajakulu. Sellisel juhul tugineme laste abivajaduste ja riskitegurite hindamisel teenuseosutajate kogemuslikule kirjeldusele, mille kogume intervjuude ja/või veebiküsitluse kaudu ja Sotsiaalkindlustusameti käest saadud üldistatud kujul statistilistele näitajatele, mida koguti eelneva Sotsiaalkindlustusameti poolt tellitud kinnise lasteasutuse jätkutoe rakendumise uuringu (2025) raames.

Uuringus ei ole tundlike isikuandmete (nt süütegudega seotud andmed, sotsiaalabi või -teenuste kasutamist puudutavad andmed, inimese majanduslikku käekäiku kirjeldavad andmed, lapsi ja pereelu puudutavad andmed, sõnumisaladusega kaitstud andmed, reaalajas asukohaandmed) kogumine ja töötlemine eesmärk omaette, kuid laste arengu hindamise ja juhtumikirjelduste analüüsis võime seda tüüpi isikuandmetega kaudselt kokku puutuda, sest nimetatud dokumendid võivad muuhulgas sisaldada ka näiteks pereelu puudutavaid andmeid või ülevaadet muude sotsiaalteenuste kasutamisest. Lähtume ka dokumendianalüüsi teises etapis nagu kogu ülejäänud uuringu läbiviimisel teaduseetilistest põhimõtetest, tagades uurimisrühmale usaldatud andmete turvalisuse ja konfidentsiaalsuse. Sellest tulenevalt on nimetatud dokumentidele ligipääs vaid kahel uurimisrühmal liikmel, projektijuhil/vastutaval uurijal Doris Pavlovil ja analüütikul Sabina Trankmannil, viies eriliiki ja tundlike isikuandmete töötlemise erinevate uurimisrühma liikmete hulgas miinimumini. Samuti piirame vajadusel isikuandmete töötlemist uurimisrühma sees veelgi (vt palun selgitust dokumendianalüüsi teise etapi läbiviimise kohta punktis 7). Dokumentides analüüsime vaid laste abivajaduse ja riskitegurite ulatust ja varieeruvust, vältides igasuguse muu info analüüsi, mis ei ole seotud uuringu eesmärgi täitmisega. Analüüsi tulemused esitatakse aruandes üldistaval kujul, hinnates laste ööpäevaringsetel teenustel kasutatavate metoodikate, programmide ja sekkumiste tõhusust laste erinevate abivajaduste lõikes, ilma ühtegi inimest tuvastada võimaldavate andmeteta.

Uurimisrühma liikmetel on kogemus eriliiki isikuandmete ja tundlike isikuandmete töötlemisega, näiteks analüüsides riikliku perelepitusteenuse tulemuslikkuse uuringus laste kaasamise protokolle, mis sisaldasid palju pereelu puudutavaid andmeid. Nimetatud uuringu läbiviimisele andis nõusoleku ka Andmekaitse Inspeksioon.

9.3. Loetlege isikuandmete allikad.

Nimetage konkreetsed isikuandmete allikad (nt registrid, küsitluslehed jne), kust isikuandmeid saadakse.

Isikuandmed kogutakse avalikest allikatest (nt asutuste kodulehed, teaduskirjandus (eelkõige välisriikide esindajad)) või saadakse Sotsiaalkindlustusametilt (teenuste osutajate kontaktandmed) ja teenuseosutajatelt (laste arengu hindamised, juhtumikirjeldused). Teenuseosutajate poolt saadetud andmed/dokumendid anonümiseeritakse enne saatmist teenuseosutajate poolt. Juhul kui see ei osutu võimalikuks, nt andmete anonüümimisega teenuseosutajatele kaasneva ebaproportsionaalselt suure ajakulu tõttu, siis kaardistatakse laste abivajadust ja riskitegurite ulatust ja varieeruvust teenuseosutajate hinnangutele tuginedes ning laste arengu hindamise ja juhtumikirjelduste analüüsi ei toimu. Selleks, et teenuseosutajatel oleks dokumentides (laste arengute hindamised ja juhtumikirjeldused) esinevate isiku tuvastamist võimaldavate isikuandmete anonüümiseks õigustatud alus, taotlemegi uuringu läbiviimiseks Andmekaitse Inspeksiooni kooskõlastust. Kui vähegi võimalik, siis eelistab uurimisrühm saada andmeid ja dokumente ilma isikut tuvastamist võimaldavate andmeteta, kuid kirjeldame käesolevas taotluses enda kogemust

analüüsida uuringu aluseks olevaid dokumente ka koos isikut tuvastamist võimaldavate andmetega, kaitstes kogu uuringu läbiviimise käigus iga andmesubjekti õigusi, sh tagamaks isikuandmete kaitse.

Intervjuudesse kutsutakse isikuid e-kirja või telefoni teel ja piisavalt pika etteteatamisega. Peame oluliseks valmisolekut uuritavatele nende võimalustest ja valmisolekust tulenevalt kogemuste jagamiseks sobiv keskkond luua. Selle tõttu peame ka oluliseks intervjuude läbiviimisel võimaldada nii näost-näku kui ka kaugtööformaadis intervjuusid (videokõned Teams või Zoomi keskkonnas, vajadusel ka telefonitsi). Veebiintervjuu puhul salvestatakse intervjuueeritava nõusolek suulises vormis. Näost-näku intervjuu puhul palutakse intervjuueeritaval allkirjastada nõusoleku leht. Allkirjastatud nõusoleku lehti hoitakse Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuses lukustatavas kapis kuni töö üleandmise-vastuvõtmise akti allkirjastamiseni ehk juunini 2027. Pärast seda nõusoleku lehed hävitatakse. Intervjuu läbiviimise koht lõpliku valiku jätab intervjuueeritavale.

9.4. Kas andmeandjatega (andmekogu vastutava töötlejaga) on konsulteeritud ning nad on valmis väljastama uuringu eesmärgi saavutamiseks vajalikud andmed?

Kuna tulenevalt uuringu läbiviimise ajakavast langeb Andmekaitse Inspektsiooni kooskõlastuse taotlemine suvepuhkuste perioodi, ei olnud võimalik teenuseosutajatega andmete/dokumentide väljastamise ja anonümiseerimise võimalikkuse küsimust enne loa taotluse sisse andmist arutada. Teeme seda koheselt puhkuste perioodi lõppedes. Juhul kui teenuseosutajad hindavad dokumentide anonümiseerimise tegevust enda jaoks liiga ajakulukaks või ei ole nõus dokumente saatma, siis on andmete vastutav ja volitatud töötleja arutlenud alternatiivsete lahenduste üle. Sellisel juhul tugineme laste abivajaduste ja riskitegurite hindamisel teenuseosutajate kogemuslikule kirjeldusele, mille kogume intervjuude ja/või veebiküsitluse kaudu ning Sotsiaalkindlustusameti käest saadud üldistatud kujul statistilistele näitajatele, mida koguti eelneva Sotsiaalkindlustusameti poolt tellitud kinnise lasteasutuse jätkutoe rakendumise uuringu (2025) raames. See küll ei anna nii täpset ööpäevaringsetel teenustel olevate laste abivajadusest, kuid võimaldab täita uurimiseesmärgi vähemalt osaliselt. Siiski oleme kirjeldanud käesolevas taotluses enda kogemust ja paludes ka sellele Andmekaitse Inspektsiooni kooskõlastust, analüüsida uuringu aluseks olevaid dokumente ka koos isikut tuvastamist võimaldavate andmetega, mis aga rõhutame, ei ole uurimisrühma eelistatud valik, kaitstes kogu uuringu läbiviimise käigus iga andmesubjekti õigusi, sh nende isikuandmeid.

10. Kas kogutud andmed pseudonümiseeritakse või anonümiseeritakse? Mis etapis seda tehakse? Kes viib läbi pseudonümiseerimise või anonümiseerimise (vastutav töötleja, volitatud töötleja, andmeandja vms)?

Kui andmeid ei pseudonümiseerita, siis selgitada, miks seda ei tehta.

Teenuseosutajate poolt saadetud andmed/dokumendid anonümiseeritakse enne saatmist teenuseosutajate poolt. Juhul kui see ei osutu võimalikuks, nt andmete anonümiseerimisega teenuseosutajatele kaasneva ebaproportsionaalselt suure ajakulu tõttu, siis kaardistatakse laste abivajadust ja riskitegurite ulatust ja varieeruvust teenuseosutajate hinnangutele tuginedes või analüüsitakse dokumente koos isikut tuvastamist võimaldavate andmetega, mille puhul rakendatakse uurimisrühma sees veel piiratumat isikuandmetele ligipääsu (vt palun punkt 7).

10.1. Loetlege pseudonümiseeritud andmete koosseis.

10.2. Kirjeldage pseudonümiseerimise protsessi ja vahendeid.

Kui kasutatakse koodivõtit, siis tuua välja, kes koodivõtit säilitab ja kui kaua säilitab.

10.3. Tooge välja pseudonümiseeritud andmete säilitamise aeg ja põhjendus.

Kui andmeid ei pseudonümiseerita, siis tuua välja andmete kustutamise tähtaeg.

Vähemalt kvartali ja aasta täpsusega.

Intervjuude salvestised/transkriptsioonid, dokumendid (juhtumikirjeldused, laste arengute hindamised), samuti intervjuude ja veebiküsimustikuga seotud isikuandmed kustutatakse hiljemalt kaks kuud pärast töö üleandmise-vastuvõtmise akti allkirjastamist ehk juunis 2027, mida kinnitatakse eraldi aktil andmekogude hävitamise kohta.

Uuringu toorandmed ehk töötlemata andmed (intervjuude helisalvestised ning ankeetküsitluse toorandmed), mis sisaldavad isikuandmeid, säilitatakse ainult uuringu läbiviimiseks vajalikul perioodil. Tellija ja uuringu läbiviija vahel on sõlmitud leping nr 2-10/15063-1 koos lisa 1 andmetöötluse lepinguga, kus on sätestatud, et volitatud töötleja kohustub lepingu lõppemisel kustutama, hävitama või tagastama kõik lepingu alusel töödeldavad isikuandmed ja nende koopiad vastavalt vastutava töötleja dokumenteeritud juhiste. Poolte vahel sõlmitud lepingus on ette nähtud, et uuringu läbiviija kohustub kõik uuringu koostamise käigus loodud andmestikud, sh kvalitatiivosa salvestised hävitama kahe kuu jooksul pärast seda, kui tellija on tööd aktiga vastu võtnud, mida kinnitatakse e-kirja teel, saates tellija lepingujärgsele kontaktisikule andmete hävitisakti. Leping osapoolte vahel kehtib kuni 12.04.2027. Seega kustutakse uuringus kasutatavad toorandmed mitte hiljemalt kui 12.06.2027.

Kõik uuringu käigus kogutavad andmed on konfidentsiaalsed, st neid ei jagata ilma eelneva nõusolekuta kolmandate isikutega ning uuringuaruandes kajastatakse andmeid nii, et need ei võimalda ei otseselt ega kaudselt isiku tuvastamist. Uuringu käigus kogutud isikuandmeid ei avaldata.

Pärast uuringu teostamist antakse uuringu dokumentatsioon (tulemused ja töödeldud andmed) TÜ poolt üle tellijale ehk Sotsiaalkindlustusametile, kes säilitab uuringu dokumendid koos veebiküsitluse töödeldud andmetega oma dokumendihaldussüsteemis, kus on dokumentidele ligipääs piiratud (ligi pääsevad vaid need, kellel on selleks tööalane vajadus).

11. Kas andmesubjekti teavitatakse isikuandmete töötlemisest? <i>Jah/ei</i>	Ei
11.1. Kui vastasite ei, siis palun põhjendage⁸	Ilma nõusolekute töödeldakse isikuandmeid dokumendianalüüsi teises etapis (eelkõige eriliiki isikuandmed ilma isikut tuvastada võimaldavate tunnusteta ja kaudselt tundlikke isikuandmeid). Andmesubjektilt nõusoleku küsimine dokumendianalüüsi läbiviimiseks ei ole võimalik/põhjendatud: 1. andmete töötlemine ei kahjusta andmesubjekti huve ega õigusi (IKS § 6 lg 3 p 3), sest väljund on teaduslik üldistus, isikut tuvastada võimaldavad andmed on anonümiseeritud ja isikuandmete töötlemise eesmärk on vaid kaudne, sest lapsed ja lapsevanemad ei ole uuringus eraldi sihtrühm ja neilt hinnanguid ei küsita;

⁸ Isikuandmete töötlemisest teavitamise kohustus tuleneb IKÜM-st, teavitamata jätmine on põhjendatud väga erandlikel juhtudel.

	2. andmetöötuse eesmärged oleks ebamõistlikult raske saavutada (IKS § 6 lg 3 p 1) – kuna ööpäevaringsetel teenustel on olnud väga palju erineva abivajadusega lapsi, siis nende endi või nende esindajate käest loa küsimine on seotud väga suure ajakuluga ja loa küsimine ise toob kaasa isikuandmete töötlemise ilma isiku nõusolekuta. Kuna isikutelt selleks toiminguks loa küsimine eeldaks nii või teisiti kõigepealt nende andmete pärimist teenuseosutajatelt, ei ole loa küsimine enne andmete pärimist võimalik. Spetsialistide ja ekspertide isikuandmete töötlemise eesmärk on nende uuringusse kutsumine. Hiljemalt kaks kuud pärast uuringuaruande üleandmist (tööde üleandmise-vastuvõtmise akti allkirjastamist) ehk juunis 2027 toimub isikuandmete hävitamine/kustutamine. Veebiküsimustiku kaaskirjas, aga ka intervjuu alguses teavitatakse küsitluses osalejat, kust ja millisel õiguslikul alusel on tema (isiku)andmed saadud, selgitatakse uuringu läbiviimisega seonduvat ja tulemuste kasutamist. Veel selgitatakse, et uuringu läbiviimiseks on saadud AKI teadusuuringu läbiviimise kooskõlastus ja ning uuringu tellijaks on Sotsiaalkindlustusamet kui valdkonna teenuste osutamise eest vastutaja. Järgitakse IKÜM-i artikli 89 lõikes 1 sätestatud kaitsemeetmeid – isikuandmeid ei säilitata kauem kui uuringu eesmärkide saavutamiseks vajalik ning vastuste andmeid töödeldakse selliselt, et andmesubjektid ei ole tuvastatavad. Andmesubjekti teavitatakse uuringu läbiviimiseks kontakti võtmisel (telefonis, e-mailis) tema kontaktandmete päritolust, uuringu tellijast ja vastamise vabatahtlikkusest. Selgitatakse ka õiguslikku alust (näiteks, et uuring on saanud vastava teadusuuringu taotluse alusel Andmekaitse inspektsiooni kooskõlastuse selleks vajalike isikuandmete saamiseks Sotsiaalkindlustusametist ja nende andmete töötlemiseks jms). Üldine uuringust teavitamine toimub Sotsiaalkindlustusameti ja Johan Skytte poliitikauuringute instituudi veebilehel/sotsiaalmeedias, millele samuti uuringus osalejate tähelepanu juhatakse. Üldine teavitamine toimub enne küsitlemise ja andmetöötuse algust. Sarnaselt
--	---

	veebiküsimustiku kaaskirjaga ja intervjuu algustekstiga, tuuakse üldises uuringust teavitamise postituses välja, kust ja millisel õiguslikul alusel andmesubjektide (isiku)andmed kogutakse, selgitatakse uuringu läbiviimisega seonduvat ja tulemuste kasutamist ning esitatakse uuringu andmekaitsetingimused.
11.2. Kui vastasite jah, siis kirjeldage, kuidas teavitatakse.	
11.3. Kust on leitavad andmekaitsetingimused⁹?	Tartu Ülikooli üldised andmekaitsetingimused on leitavad ülikooli veebilehelt: https://ut.ee/et/sisu/andmekaitsetingimused . Käesoleva uuringu andmekaitsetingimused on lisatud selle taotluse juurde. Andmekaitsetingimusi tutvustatakse intervjuueeritavale suuliselt intervjuu käigus ja lisatakse veebiküsitluse juurde.

12. Kas isikuandmeid edastatakse kolmandatesse riikidesse¹⁰ <i>Jah/ei. Kui vastate küsimusele jah, siis täita ka järgnevad lahtrid.</i>	Ei
12.1. Loetlege riigid, kuhu isikuandmeid edastatakse.	
12.2. Milliseid lisakaitsemeetmeid kasutatakse?	

Kinnitan, et taotluses esitatud andmed vastavad tegelikkusele.

(allkirjastaja ees- ja perenimi)¹¹

(allkiri ja kuupäev)

Taotluse lisad¹²:

Lisa 2: Hankeleping ja/või tehniline kirjeldus	JAH
Lisa 3: Nõusoleku võtmise vorm või selle kavand	JAH
Lisa 4: Küsimustik või selle kavand	JAH

⁹ IKÜM-i kohaselt tuleb andmesubjektile esitada isikuandmete töötlemise kohta teave ehk nn andmekaitsetingimused, mis peavad vastama IKÜM art 12 – 14 sätestatule.

¹⁰ Isikuandmete edastamine on lubatud üksnes sellisesse riiki, millel on piisav andmekaitse tase (Euroopa Liidu liikmesriigid; Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigid; riigid, mille isikuandmete kaitse tase on Euroopa Komisjoni poolt hinnatud piisavaks). Isikuandmete nn kolmandatesse riikidesse edastamine toimub IKÜM artiklite 44-50 alusel. Täiendav teave: <https://www.aki.ee/isikuandmed/andmetootlejale/isikuandmete-edastamine-valisriiki>.

¹¹ Taotluse saab allkirjastada vaid isik, kellel on vastava asutuse/ettevõtte esindusõigus või teda on volitatud taotlust esitama. Kui allkirjastaja on volitatud taotlust esitama, siis esitada volitust tõendav dokument (volikiri, leping vms).

¹² Kui nimetatud lisasid ei ole, siis palume need kustutada.